

Rezultatele cercetărilor întreprinse la Nufăru

GHEORGHE MĂNUCU-ADAMEȘTEANU, MIHAELA MĂNUCU-ADAMEȘTEANU

Cercetările arheologice efectuate în cursul anului 1981 au fost impuse de o situație specială: săpăturile pentru alimentarea cu apă a comunei. Locuirea actuală suprapune, pe tot perimetrul ei, vechi așezări, astfel încât șanțurile de canalizare au tăiat așezările romană și bizantină (secolele X—XIV) în toate direcțiile ¹.

Obiectivul principal al intervenției noastre l-a constituit urmărirea stratigrafiei și salvarea obiectelor de interes istoric. Șanțurile de canalizare au depășit lungimea totală de 3 km, acoperind aproape întreaga așezare. Pe o mare parte din această suprafață s-au putut desena profilele care vor servi drept bază pentru interpretarea materialelor arheologice rezultate.

În cursul cercetărilor, s-au depistat câteva necropole noi ce datează din secolul XI și respectiv, XVIII—XIX, care se alătură celor două cimitire deja cunoscute, din secolele XI—XIII ².

Pe latura sudică a satului, într-unul din șanțuri, au fost descoperite două morminte de înhumăție (adulti), distruse parțial în momentul excavării pământului. Scheletele erau depuse la -1,20 m, față de nivelul actual de călcare, în gropi simple, orientate V—E. Singurul element de inventar îl constituie o brățară de sticlă găsită la M₁, la mina stângă. Brățara este lucrată din pastă de sticlă de culoare albastru-marin, transparentă. Această descoperire completează unele informații mai vechi ce consemnau, în această parte a satului, existența unor morminte al căror inventar consta în brățări de sticlă ³. Brățara, ovală în secțiune, cu un diametru de 53 mm, reprezintă

un tip comun, ce se încadrează, cronologic, într-o perioadă mai îndelungată (secolele XI—XIII) ⁴. O restrângere a acestei datări și, implicit, o încadrare cronologică mai exactă a cimitirului se poate face dacă luăm în considerare și celelalte necropole descoperite la Nufăru. Prima dintre ele se datează, conform descoperirilor de până acum, în secolele XI—XII ⁵ (fig. 1), în timp ce cealaltă se plasează, cronologic, la cumpăna veacurilor XII—XIII ⁶ (fig. 1). În aceste condiții, credem că nu greșim dacă atribuim necropola identificată pe latura sudică secolului XI, fără a exclude posibilitatea practicării unor înmormintări la sfârșitul secolului, X, socotind-o, astfel, din punct de vedere cronologic, drept prima necropolă a așezării de la Nufăru (fig. 1).

O altă necropolă a fost identificată în centrul satului, în zona Căminului Cultural ⁷ (fig. 1). Nici unul din mormintele cercetate nu conținea piese de inventar. Pe baza unor descoperiri mai vechi din zonă, se poate aprecia că acest cimitir a funcționat în secolul XVIII și la începutul celui următor ⁸.

În aceeași zonă, s-a descoperit și un al doilea zid de incintă ⁹ (fig. 1), lucrat din blocuri de calcar, ce a fost intersectat, perpendicular, de șanțul de canalizare ¹⁰. Lângă zid au fost descoperite două morminte de înhumăție, orientate V—E, ce au fost deranjate parțial de șanțul de canalizare. Primul dintre ele, ce aparține unui adult, a fost găsit la adâncimea de 0,60 m față de nivelul

⁴ Gh. Mănuclu-Adameșteanu, Peuce, 9 (sub tipar) partea referitoare la brățările de sticlă.

⁵ Silvia Baraschi, Neculai Moghior, *loc. cit.*

⁶ Gh. Mănuclu-Adameșteanu, *Materiale, Brașov, 1981*, p. 470—472.

⁷ Cimitirul se extinde și spre zona școlii generale, după cum ne-au dovedit-o câteva morminte descoperite cu ocazia cercetărilor arheologice efectuate în anul 1982, în colaborare cu Silvia Baraschi și Neculai Moghior.

⁸ În curtea Căminului Cultural s-au cercetat în anul 1980 mai multe morminte care datează din secolele XVIII—XIX, după cum atestă piesele de inventar descoperite: monede, mărgelile, nasturi, ace de păr etc. Limita cronologică superioară o constituie începutul secolului al XIX-lea, după cum demonstrează o monedă emisă de sultanul Mahmud II (1809—1810).

⁹ Pentru primul zid de incintă descoperit pe teritoriul comunei Nufăru vezi S. Baraschi, N. Moghior, *op. cit.*, p. 123—125; idem, SMMIM, 14—15, 1981—1982, p. 69—78.

¹⁰ În perioada iulie-august s-a constituit un colectiv format din Silvia Baraschi, Neculai Moghior și Gheorghe Mănuclu-Adameșteanu, care a lucrat numai la zidul de incintă.

¹ În luna aprilie, cind lucrările de canalizare au pătruns pe teritoriul localității, la Muzeul Deltei Dunării din Tulcea s-a constituit un colectiv însărcinat cu supravegherea lor și efectuarea intervențiilor necesare recuperării materialelor și informațiilor științifice. Din colectiv au făcut parte pe toată durata campaniei Gheorghe Mănuclu-Adameșteanu și Mihaela Mănuclu-Adameșteanu, cărora li s-au alăturat în partea a doua a săpăturilor Ioan Vasiliu și Andrei Opaș, Cristina Opaș și Florin Topoleanu, pentru perioade mai scurte.

² Silvia Baraschi, Neculai Moghior, SMMIM, 13, 1980, p. 125; Gh. Mănuclu-Adameșteanu, *Materiale, Brașov, 1981*, p. 470—472.

³ C. Cihodaru, *Studii*, 21 1968, 2, p. 226. Alte câteva informații au fost obținute de la locuitorii comunei. Pe lotul lui Nicolae Manea, sus pe deal, înainte de a cota spre ripa cu zid, au apărut morminte cu brățări din sticlă albastră. Pe ulița bisericii, în capăt, ultima casă pe stînga, locuitorul Schimbinschi D-tru a găsit un schelet cu o brățară din sticlă albastră.

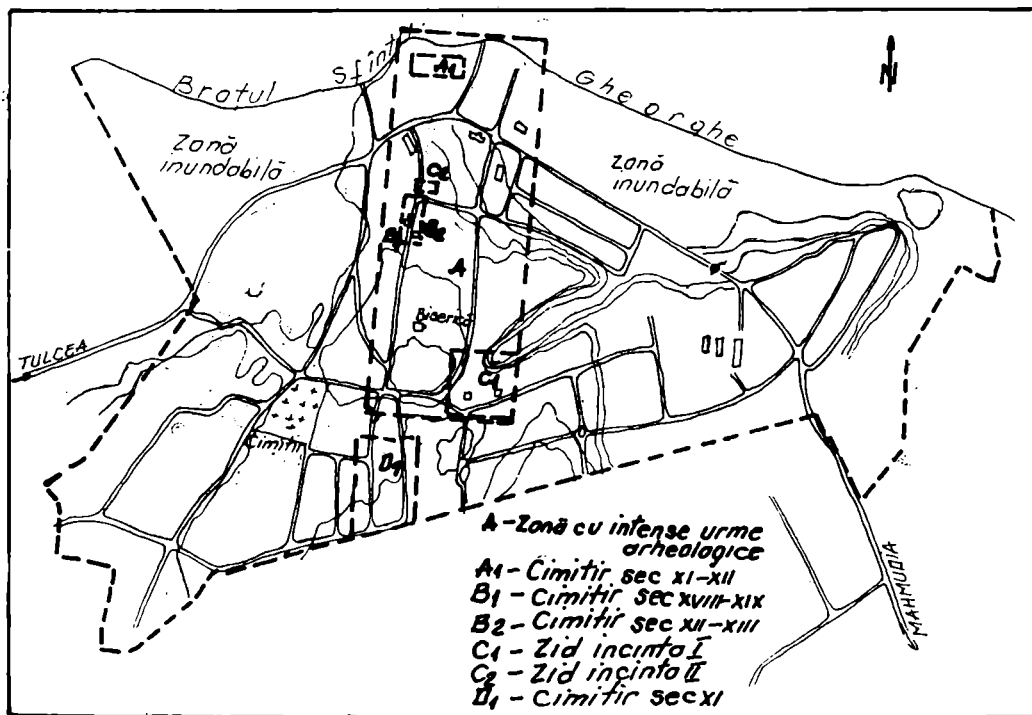

Fig. 1. Nufăru. Planul săpăturilor.

Fig. 1. Nufăru. Plan des fouilles.

actual de călcare. Este lipsit de inventar, dar, pe baza celorlalte descoperiri din zonă, se poate aprecia că datează din secolele XVIII—XIX¹¹. El suprapune parțial un schelet de copil, depus într-o groapă fără sicriu. Ca inventar avea trei brățări de sticlă: una la mîna stîngă și două la mîna dreaptă (fig. 4/1—3). Toate trei sînt lucrate din pastă de sticlă de culoare albastră, cu secțiunea rotundă, două dintre ele avînd bara de sticlă torsionată. Pe baza ultimelor brățări mormîntul se poate data în secolul XI¹², fără a putea preciza dacă avem de-a face cu o înmormîntare izolată sau cu o necropolă.

Celelalte materiale rezultate în urma campaniei de salvare, datorită condițiilor deosebite în care s-a lucrat, multitudinii și diversității lor, impun o prelucrare și o prezentare eșalonată. Unele dintre ele au contribuit la elucidarea unor probleme aflate deja în studiu. Astfel, în primăvara anului 1980, se executase un sondaj pe locul unde fusese descoperit întîmplător un depozit de vase sferoconice; pe baza datelor obținute cu acel prilej vasele respective au fost încadrate într-o perioadă cuprinsă între jumătatea secolului XI și mijlocul secolului XII¹³. Cercetările din anul 1981 au prilejuit obținerea de date noi în acest domeniu.

În U 1, Gr. 16 s-a descoperit un fragment din corpul unui vas sferoconic, lucrat din pastă cenușie¹⁴. În același complex s-au mai găsit fragmente de amfore piriforme, cu torțile supraînălțate și buza răsfrîntă în formă de guler, precum și un fragment de buză de căldare de lut. Buza, teșită orizontal, are în secțiune forma unui dreptunghi; la interior are o urechiușă formată din două părți semicirculare, perforate, între care se află o șanțuire. La exterior, sub buză, are un decor în formă de „ghirlandă“ (fig. 3/3). Bazîndu-se pe aceste ultime descoperiri, groapa poate fi datată pe la mijlocul secolului XI¹⁵.

Tot în U 1, a fost dezvelită o parte din podeaua unei locuințe — L₁₁ — din lut bine bătătorit. Spre nord și sud, podeaua a fost perforată de două gropi menajere. În groapa dinspre nord, la 0,70 m adîncime, în pămîntul negru, s-a găsit un vas sferoconic, din pastă roșcat-cenușie, cu gîtul spart, în poziție culcată (fig. 2/1; 3/2). La 0,10 m deasupra lui s-a descoperit în ulcioraș, acoperit cu smalț verde-măsliniu (fig. 2/3; 3/1), introdus cu partea inferioară într-o oală-borcan de dimensiuni mijlocii. Vasul-borcan era și el culcat pe o parte. Este lucrat grosolan dintr-o pastă de culoare cărămizie, avînd în compoziție nisip și cioburi pisate. Forma este neregulată iar pereții

¹¹ Vezi n. 8, *supra*.

¹² Gh. Ștefan, I. Barnea, Maria Comșa, E. Comșa, *Dinogetia*, I, București, 1967, p. 309—308; vezi și *supra*, nr. 4.

¹³ Gh. Mănuclu-Adameșteanu, *op. cit.*, p. 470—473.

¹⁴ Ulițele pe care s-a lucrat au fost notate prescurtat cu U iar complexe au fost numerotate pe fiecare uliță.

¹⁵ *Dinogetia*, I, p. 204, 227, 257—259. Pentru căldările de lut vezi și P. Diaconu, *SCIV*, 8, 1956, 3—4, pp. 421—439.

Fig. 2. Nufăru. Ceramică din secolele XI–XII.
 Fig. 2. Nufăru. Céramique des XI–XIIes siècles.

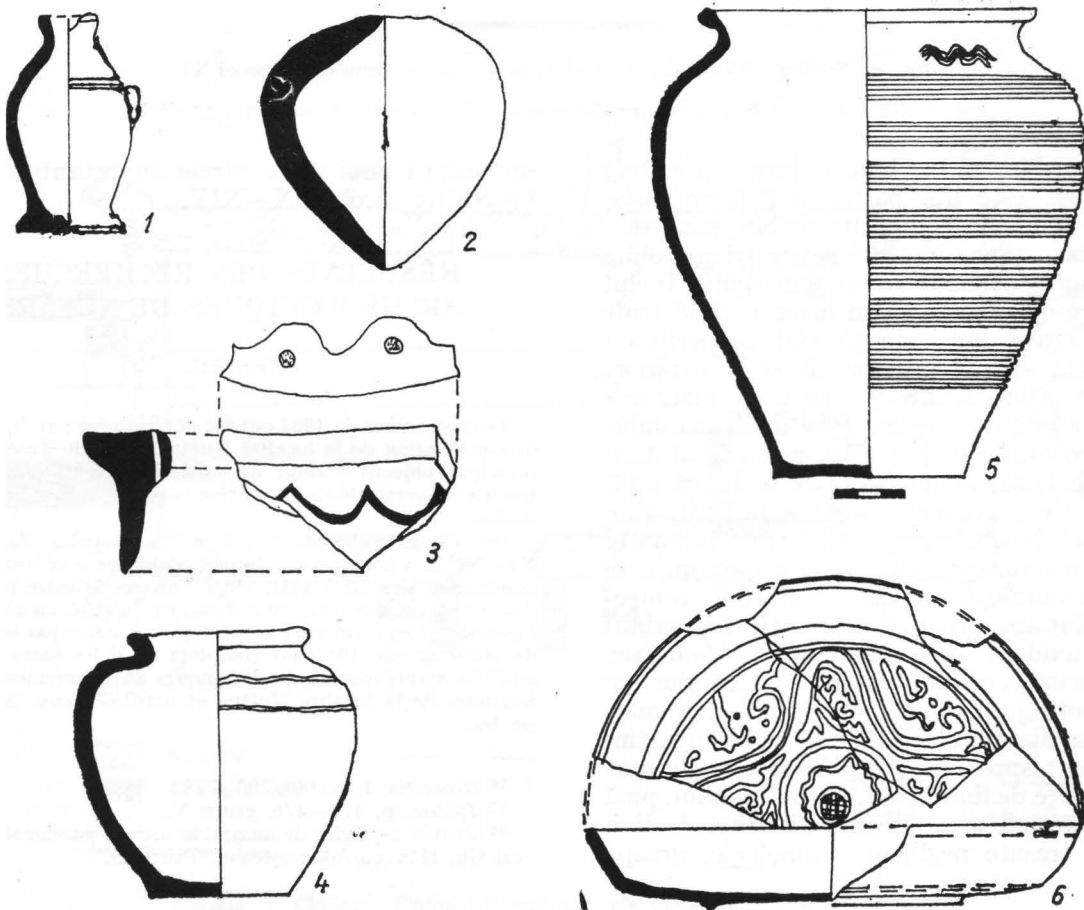

Fig. 3. Nufăru. Ceramică din secolele XI–XII.
 Fig. 3. Nufăru. Céramique des XI–XIIes siècles.

au adîncituri. Buza, răsfrîntă la exterior, rotunjită, se continuă cu un gît scurt și un corp sferoidal, cu diametrul maxim în regiunea umerilor. Decorul — executat neglijent — este reprezentat de o linie în val sub buză și o linie dreaptă, în zona diametrului maxim (fig. 2/2; 3/4). Descoperirile de acest fel se pot încadra la sfîrșitul secolului XI și în prima jumătate a veacului următor ¹⁶.

Tot în anul 1981, în Gr. 14 din U 2, s-a descoperit gura semicirculară a unui vas sferoconic. Fragmentul s-a găsit la adîncimea de 1,45 m, iar cu 15 cm mai jos au apărut fragmente dintr-o farfurie pictată, al cărei profil complet a putut fi reconstituit (fig. 2/5; 3/6). În fine, la adîncimea de

nu pare să depășească primele decenii ale secolului XII, un prim argument constituindu-l lipsa ceramicii grosolane, atît de răspîndită spre mijlocul secolului XII ¹⁷.

Făcînd un prim bilanț al descoperirilor de la Nufăru observăm că, în perioada 1976—1981, s-au descoperit un număr de 15 vase sferoconice, întregi sau fragmentare. Ele au apărut în complexe arheologice ce se succed de-a lungul unui secol (jumătatea secolului XI — jumătatea secolului XII) ¹⁸. Astfel, săpăturile de salvare completează, în mod fericit, cunoștințele noastre despre așezarea de la Nufăru care, prin prisma descoperirilor arheologice făcute aici, pare să se

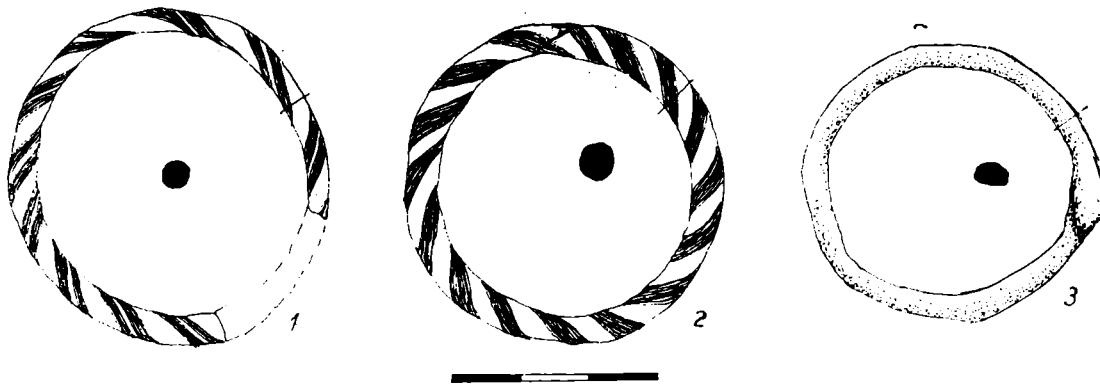

Fig. 4. Nufăru. Brățări de sticlă descoperite în mormintele de secol XI.

Fig. 4. Nufăru. Bracelets de verre découverts dans les tombes du XIe siècle.

1,80 m, semnalăm un vas-borcan, întreg (fig. 2/4; 3/5). Farfuria este din pastă de culoare roșie, bine arsă, ce are în compoziție bobite mari de calcar. Buza, ușor arcuită, se răsfrînge oblic spre exterior, subțindu-se spre margine. Inelul de susținere este foarte puțin marcat, fiind înalt numai de cîțiva mm. Pereții sînt acoperiți cu angobă albă, atît la interior cît și la exterior. Peste acest strat, în interior, ca și pe marginea exterioară a buzei s-a așternut un smalt maroniu-roșcat. Decorul, de culoare albă, este executat cu cornul. Sub buză, la interior, are o dungă lată, orizontală. Cea mai mare parte a farfuriei este decorată cu lujeri stilizați, ce încadrează un motiv central: o rozetă, care închide la mijloc un cerc de linii orizontale și verticale. Borcanul, confecționat din lut amestecat cu nisip, calcar și ierburi uscate, ars oxidant, are o culoare roșcat-cărămizie. Are gîtul scurt, cu buza răsfrîntă la exterior, cu marginea rotunjită. Umerii, puternic bolțiți, marchează zona diametrului maxim, vasul îngustîndu-se evident spre fund; sub buză este decorat cu benzi scurte de linii în val. Corpul vasului, pînă aproape de fund, este decorat cu benzi de linii orizontale, trasate neglijent. Cronologic, groapa

impună ca unul din centrele importante din Dobrogea în secolele X—XIV.

RÉSULTATS DES RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES DE NUFĂRU

RÉSUMÉ

Les recherches de 1981 ont été déterminées par les travaux de canalisation de la localité Nufăru (dép. de Tulcea). Leur principal objectif — celui de saisir la stratigraphie horizontale et verticale de la station — a été, en grande partie, réalisé.

On a ainsi identifié quelques nécropoles datant des XI—XIXe siècles, qui viennent s'ajouter aux autres deux cimetières, des XI—XIII, déjà connus. D'autre part, on a découvert un nouveau mur d'enceinte, réalisé en pierres bien façonnées. Les matériaux archéologiques livrés par les fouilles de sauvetage de 1981 ont complété aussi les dates relatives aux vases sphéroconiques découverts antérieurement sur le territoire de la localité Nufăru et attribués aux XI—XIIes siècles.

¹⁶ *Dinogetia*, I, p. 186, 203 și 232.

¹⁷ *Ibidem*, p. 174—176, grupa V.

¹⁸ Pentru o privire de ansamblu asupra vaselor sferoconice vezi Gh. Mănuclu-Adameșteanu, Peuce, 9.